

Nová kniha

Za svobodu

Vyšla kniha o těch, kteří v srpnu 1968 nemlčeli k okupaci ČSSR

Adam Drda
autori@economia.cz

V lednu 1969 byl v Bulharsku odsouzen k třiletému kriminálu Alexandar Dimitrov. V únoru šel v NDR do vězení – verdikt dva a půl roku – Bernd Eisenfeld. V září poslal polský soud za mříže na tři roky Boguslawu Blajferovou. Ve stejné době už Viktora Fajnerberga drželi v sovětské psychiatrické léčebně...

Jmenovaní se „dopustili“ téhož: po 21. srpnu 1968 protestovali proti okupaci Československa armádami Varšavské smlouvy. Nebyli sami, odpor deklarovaly různým způsobem stovky lidí ze zemí východního bloku. Od pádu komunismu by měli v Praze dostávat jeden metál za druhým, ale není tomu tak: dokonce o nich téměř nic nevíme. Teprve teď vychází kniha *Za vaši a naši svobodu*, která protiokupační akty souhrnně mapuje.

Editor Adam Hradílek rozdělil práci do pěti kapitol – protesty v SSSR, Polsku, NDR, Maďarsku

PŘÍBĚHY ODPORU

Kniha *Za vaši a naši svobodu* přináší příběhy lidí z pěti zemí bývalého východního bloku, kteří dávali veřejně najevo nesouhlas s okupací Československa v roce 1968. Na fotografii je Polák Richard Siwiec, který se na protest upálil. FOTO: ČTK

a Bulharsku – každá má „vlastní“ odbornou studii, obsahuje rozsáhlá životopisná interview plus fotografický a dokumentární doprovod.

Čtenář tak získává mnohovrstevný obraz: s překvapením zjistí, kolika lidem stálo za to riskovat existenci tím, že s Českoslováky v těžké chvíli solidarizovali – a současně projeví odpor vůči podílu vlastní země na invazi. Rovněž si uvědomí, jak moc se lišila společenská situace v jednotlivých státech rudého impéria: pokud jde o represí, jeví se „socialistická diktatura“ v ČSSR ve srovnání s Ruskem či Bulharskem málem jako idyla...

Na Krasnoj ploščadi

Nejznámější z protestů je ten ruský. Pětadvacátého srpna přišlo na moskevské Rudé náměstí několik disidentů – Bogorazová, Babickij, Delone, Dremljuga, Fajnerberg, Bajevová, Litvinov a Gorbaněvská – usedli na zem a rozbili transparenty, na nichž například stálo: „Za vaši i naši svobodu“ nebo

„Ruce pryč od ČSSR“. Vzápětí byli pozatýkáni a většina jich za svou odvalu zaplatila pobyt ve vězení či ve vyhnanství.

Viktor Fajnerberg putoval do „psychušky“, kde začal držet hladovku. Svou zkušenost líčí v knize i takto: Ráno se otevřely dveře, přišli bachaři, sanitáři, ošetřovatelky „a začal boj... Nedrželi mne, ale rovnou mě svázali a nechali mne tak dvě hodiny. Za tu dobu člověku otečou nohy. Měl jsem je jako slon. Ruce jsem měl zase úplně bílé...“ Pak Fajnerberga nechali další dvě hodiny na pokoji, načež ho znovu spoutali a krmili: „Musel jsem ležet, abych to nevyzvracel. Když sloužila zlá sestra, ležel jsem svázaný déle, protože dělala, že na mne zapomněla.“ Z léčebny vyšel v roce 1973.

Zachránci cti ostatních

Tvrdé byly i následky protestu, k němuž se odhodlali tři studenti fakulty historie Sofijské univerzity Eduard Genov, Alexandar Dimitrov a Valentin Radev. Vyrobili stovky protiokupačních letáků, roznesli je po městě, ale kvůli udání je tajná policie sebrala. Po soudu následovalo vězení, v němž Genov prožil deset let.

V knize je pochopitelně věnována pozornost též těm, kdo se na protest proti okupaci odhodlali k nejkrajnější oběti, k sebeupálení: Sándorovi Bauerovi – 20. ledna 1969 v Budapešti – a Richardu Siwiewicovi – 8. září 1968 ve Varšavě. Stejný čin přežil i jeden ze zpovídáných, Elijahu Rips, který se zapálil 13. dubna 1969 v Rize, inspirovan Janem Palachem.

Jak už naznačeno, kniha *Za vaši a naši svobodu* se nesoustředí jen na akty protestu a následnou perzekuci, nýbrž prostřednictvím osobních historií ukazuje i rozdílnou podobu opozičních aktivit, přibližuje podmínky k rezistenci i význam pražského jara a okupace ČSSR pro disidentská hnutí v „sovětských guberniích“. Vyplývá z ní velmi zřetelně smysl gesta, jež na první pohled nemá „praktický význam“: protestujících lidí byly sice stovky, ale v moři mlčících milionů – platí pro ně tedy to, co píše autor polské studie Jerzy Eichler o Richardu Siwiewicovi, totiž že zachraňovali čest ostatních.

Historik Jiří Hoppe označil Hradílkovu knihu za „průkopnické dílo“ – jelikož vzešla z Ústavu pro studium totalitních režimů, bude zajímavé sledovat, zda a jak si jí všimnou lidé označující ústav při každé příležitosti a paušálně za instituci zbytečnou, neužitečnou a amatérskou.

Za vaši a naši svobodu
(Editor Adam Hradílek)

✉ *Torst a Ústav pro studium totalitních režimů*, Praha 2010, 478 stran, 488 korun

